

การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่อง สงครามในวรรณคดีสันสกฤต

นาง ส้มศิริ มีพานิช

ศูนย์วิทยพัทยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาภาษาตะวันออก

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2530

ISBN 974-568-165-2

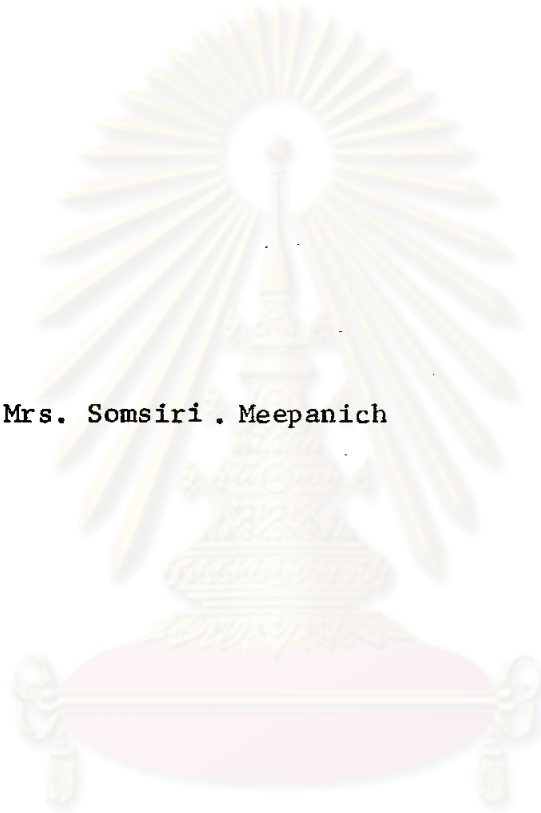
ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

013950

i 17791054

AN ANALYTICAL STUDY OF WAR IN SANSKRIT LITERATURE

Mrs. Somsiri . Meepanich

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts

Department of Eastern Languages

Graduate School

Chulalongkorn University

1987

ISBN 974-568-165-2

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่อง สงครามในวรรณคดีสันสกฤต

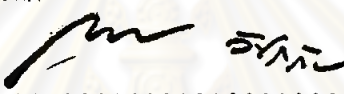
โดย นางสาวสมศิริ มีพานิช

ภาควิชา ภาษาตะวันออก

อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปราณี พิพาพานิช

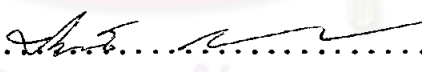

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

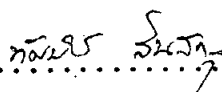

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ ดร.ถาวร วิษกรชัย)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ศรี แย้มนัตตา)

.....อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปราณี พิพาพานิช)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ วิสิทธิ์ บุญกุล)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ศันสกุล)

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่อง สงครามในวรรณคดีสันสกฤต
ชื่อ นิสิต นางลัมศิริ มีพานิช
อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปราณี พินาพานิช
ภาควิชา ภาษาตะวันออก
ปีการศึกษา 2529

บทคัดย่อ

เนื่องจากในคัมภีร์มหาภาพัรามาୟณะและมหาภารตะ ปรากฏเรื่องราวการทำสงครามที่น่าสลดใจ วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงมุ่งหมายที่จะศึกษาและวิเคราะห์แนวคิด และข้อปฏิบัติเกี่ยวกับสงครามที่ปรากฏในวรรณคดีสันสกฤต คือ มหาภาพัรามาୟณะ มหาภารตะ รามวงค์ มานวรรธมคำสตร์ อรรถคำสตร์ และหิโตปเทศ์

วิทยานิพนธ์นี้ แบ่งออกเป็น 5 บท บทแรกเป็นบทนำ ว่าด้วยขอบข่ายและการดำเนินการวิจัย บทที่ 2 ว่าด้วยแนวคิดเรื่องสงครามที่ปรากฏในวรรณคดีสันสกฤต บทที่ 3 เป็นการศึกษามูลเหตุของสงคราม วิทยานิพนธ์ฉบับนี้กล่าวถึงมูลเหตุแห่งสงคราม และผลกระทบต่อสังคม สงครามเกิดขึ้นได้ เพราะการละเมิดสิทธิของผู้อื่น และความจำเป็นที่จะต้องกระทำสงครามเพื่อรักษาความสงบสุขของสังคม มูลเหตุอื่นของสงครามเนื่องมาจากความต้องการมีอำนาจ ทรัพย์สิน อาณาเขต และการแก้แค้น จากนั้นวิทยานิพนธ์ได้กล่าวถึงผลดีและผลเสียของสงคราม

บทที่ 4 ว่าด้วยการใช้ยุทธวิธี เพื่อให้ได้ชัยชนะในสงคราม จำเป็นที่จะต้องเริ่มด้วยนโยบายที่มีประสิทธิภาพ มีกองทัพที่แข็งแกร่ง และมีอาวุธที่จะใช้ในการรบ บทที่ 5 เป็นบทสุดท้าย ว่าด้วยบทสรุปและข้อเสนอแนะ วิทยานิพนธ์ฉบับนี้แสดงให้เห็นว่าสงครามเป็นภารกิจหลักของกษัตริย์ และเป็นนโยบายอย่างหนึ่งของกษัตริย์ด้วย มีข้อเสนอแนะให้มีการทำวิจัยเรื่องยุทธวิธีในวรรณคดีสันสกฤต เปรียบเทียบกับยุทธวิธีในวรรณคดีไทย

Thesis Title An Analytical study of War in Sanskrit Literature
Name Mrs. Somsiri Meepanich
Thesis Advisor Assistant Professor Pranee Lapanich, Ph.D.
Department Eastern Languages
Academic Year 1986

ABSTRACT

Many interesting descriptions of war are found in the Rāmāyana and the Mahābhārata, therefore, the purpose of the present thesis is to make an analytical study of the concept and practice of war as described in the Sanskrit literature. The texts employed in the study include the Rāmāyana, the Mahābhārata, the Raghuvamsa, the Mānavadharmasāstra, the Arthasāstra and the Hitopadesa.

The thesis is divided into 5 chapters. The first chapter is introductory, setting the scope of the topic and outlining the research procedures. The second chapter deals with the concept of war in the Sanskrit literature.

The third chapter is the study of the justification of war itself. The chapter describes the causes of war and its impacts on the society as a whole. The violation of the rights of others and the necessary measure to maintain peace of the society are main causes of war. Another cause of war is the desire for power, for riches, for annexation of land and for revenge. The chapter then gives the advantages and disadvantages of war.

Chapter four is on the strategy employed in war-waging. In order to win a war, it is necessary to start with good war policy and effective management of the armed forces and provisions of weapons employed in the war. The conclusion and further suggestions come in chapter five, which is the last. It is concluded in the thesis that war is one of the main duties of a king, and also one of his policies. It is a suggestion that there should be a comparative study on the strategy employed in war waging in Sanskrit literature and Thai literature.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลงได้ด้วยดีเพราะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านผู้มีอุปการคุณ
สถาบัน และหน่วยงานต่าง ๆ ที่ผู้วิจัยขอขอบพระคุณไว้ ณ โอกาสนี้ คือ

อาจารย์ที่ปรึกษา คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปราณี พิพาณิช เป็นผู้ให้
แนวคิดเกี่ยวกับโครงเรื่องวิทยานิพนธ์ แนะนำตำรา เอกสาร และแหล่งศึกษาค้นคว้า กรุณาให้
คำตอบที่กระจ่างแจ้งกับปัญหาที่ผู้วิจัยได้เรียนถาม และให้ยืมตำราส่วนตัวของท่าน ตลอดทั้งสละ
เวลาเอาใจใส่ในการตรวจแก้ข้อบกพร่องอย่างละเอียดและกรุณาช่วยขัดเกลาสำนวนภาษาไทย
ด้วย

รองศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ศรี แยมณีตดา รองศาสตราจารย์วิสูตร บุญกุล
และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทัศนีย์ สิ้นสกุล ได้กรุณาให้คำแนะนำและตอบปัญหาที่เกิดขึ้นในระหว่าง
ทำการวิจัย คอยให้กำลังใจด้วยความห่วงใยอยู่เสมอ

ขอขอบคุณสถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ได้ให้ความสะดวกในการ
ศึกษาค้นคว้า และขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ประจำห้องหนังสือหายาก และห้อง 202 หอสมุดแห่งชาติ
ที่ได้ให้ความสะดวกในการเข้าศึกษาค้นคว้าหนังสือที่เป็นข้อมูลสำคัญสำหรับการวิจัย

ขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อคุณแม่ที่ให้กำลังใจ และห่วงใยเสมอ และขอขอบคุณญาติ
พี่น้อง มิตรสหาย โดยเฉพาะสามีที่ได้ให้กำลังใจในการศึกษา ตลอดจนหัวหน้างานทุกท่านที่เปิด
โอกาสให้ผู้วิจัยได้ศึกษาจนสำเร็จ

สมศิริ พิพาณิช

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
คำชี้แจง ก. การใช้อักษรย่อและหมายเลขในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้.....	ญ
คำชี้แจง ข.....	ฉ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์และขอบเขตของการวิจัย.....	3
ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย.....	4
ความสำคัญหรือประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย.....	4
2 การศึกษาแนวคิดเรื่องสังคราม.....	5
ศัพท์ภาษาสันสกฤตที่มีความหมายว่า สังคราม.....	5
แนวคิดเกี่ยวกับสังคราม.....	7
ก. แนวคิดเกี่ยวกับสังครามในทรรศนะของชาวตะวันตก.....	7
ข. แนวคิดเกี่ยวกับสังครามในวรรณคดีสันสกฤต.....	8
ความสัมพันธ์ของกษัตริย์กับสังคราม.....	10
เทพเจ้าแห่งสังคราม.....	15
3 มूलเหตุและผลกระทบของสังคราม.....	18
การละเมิดสิทธิของผู้อื่น.....	18
การพิทักษ์สิทธิของประชากรรัฐเพื่อความสงบสุขของสังคม.....	19
การสนองตอบความต้องการมีอำนาจ ทรัพย์สิน ดินแดน และการแก้แค้น.....	20
การทำลายศัตรูเพื่อเป็นการแก้แค้น.....	21

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3	มูลเหตุและผลกระทบบของสังคราม (ต่อ)
	ผลกระทบบของสังคราม..... 22
	ผลดี..... 22
	ผลเสีย..... 23
4	ยุทธวิธี..... 26
	นโยบายการรบเพื่อให้ได้รับชัยชนะ..... 28
	การจัดทัพ..... 34
	อาวุธที่ใช้ในการรบ..... 38
5	บทสรุปและข้อเสนอนแนะ..... 40
	บรรณานุกรม..... 42
	ภาคผนวก..... 47
	ประวัติผู้เขียน..... 65

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คำชี้แจง

ก. การใช้อักษรย่อ และหมายเลขในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

การใช้อักษรย่อ

Arthasāstra	:	Arth.
Hitopadésa	:	Hit.
Mahābhārata	:	MBh.
Raghuvamśa	:	Ragh.
Rāmāyana	:	R.
Rigveda	:	RV.
Manusmṛti	:	Mn.

การใช้หมายเลข

1. หมายเลขในคัมภีร์อรรถคำสตร์ ใช้ระบบ อธิกรณ์ / อธิบายะ / สุตระ / หน้า เช่น (Arth. 10.1.17:175.) เท่ากับ คัมภีร์อรรถคำสตร์ อธิกรณ์ที่ 10 อธิบายะที่ 1 สุตระที่ 17 หน้า 175.
2. หมายเลขในพิโตปเทศ์ ใช้ระบบ ตอน / เรื่อง / โคลก / หน้า เช่น (Hit. 3.7.38:125.) เท่ากับ พิโตปเทศ์ ตอนที่ 3 เรื่องที่ 7 โคลกที่ 38 หน้า 125.
3. หมายเลขในมหากาพย์มหาภารตะ ใช้ระบบ บรรพ / บท / โคลก / หน้า เช่น (MBh. 4.30.8:432.) เท่ากับมหากาพย์มหาภารตะ บรรพที่ 4 บทที่ 30 โคลกที่ 8 หน้า 432.
4. หมายเลขในมหากาพย์รามายณะ ใช้ระบบ สรรค / โคลก / หน้า เช่น (Ragh. 3.54:68.) เท่ากับมหากาพย์รามายณะ สรรคที่ 3 โคลกที่ 54 หน้า 68.
5. หมายเลขในมหากาพย์รามายณะ ใช้ระบบ กาลหัต / บท / โคลก / หน้า เช่น (R. 6.24.14:145.) เท่ากับ มหากาพย์รามายณะ กาลหัตที่ 6 บทที่ 24 โคลกที่ 14 หน้า 145.

6. หมายเลขในคัมภีร์ฤคเวท ใช้ระบบ มณฑล / สูกตะ / มंत्रะ / หน้า เช่น (RV. 7.18.5:76.) เท่ากับ คัมภีร์ฤคเวท มณฑลที่ 7 สูกตะที่ 18 มंत्रะที่ 5 หน้า 76.

7. หมายเลขในคัมภีร์มนุสฺมฤติ ใช้ระบบ อธิบายะ / โศลก / หน้า เช่น (Mn. 7.160:257.) เท่ากับคัมภีร์มนุสฺมฤติ อธิบายะที่ 7 โศลกที่ 160 หน้า 257.

ข. วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยมองสังครามในแง่ที่กองทัพกับกองทัพรบกัน หรือต่อสู้กัน ถ้าเป็นการต่อสู้ตัวต่อตัว มิได้ยกกองทัพไป ผู้วิจัยจะไม่กล่าวถึง อนึ่งการแปลข้อมูลจากวรรณคดี สันสกฤต ผู้วิจัยได้แปลแบบสรุปความ

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย